

УДК 364.442:388.08

DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2019/5-1/8>

Н. Чернуха, д-р пед. наук, проф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА В УКРАЇНІ: СТАНОВЛЕННЯ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Розглядаються питання становлення та розвитку соціальної педагогіки і перспективи її подальшої розбудови, оскільки в умовах сьогодення, відповідно до пріоритетних векторів державної соціальної політики, значно активізується соціально-педагогічна робота з різними соціальними групами населення. Здійснено аналіз теоретико-методологічних підходів до характеристики парадигм соціально-педагогічної діяльності. Проаналізовано нормативно-правову базу соціально-педагогічної роботи в Україні. Виокремлено найбільш ефективні механізми соціально-педагогічної роботи на різних етапах її розвитку. Акцентовано увагу на практичній діяльності соціального педагога в освітньому середовищі; інклюзивній освіті відповідно до положень Закону України "Про освіту". Подано характеристику змісту, форм і методів соціально-педагогічної практики. Запропоновано перспективи розвитку соціально-педагогічної роботи в українському суспільстві.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, соціальна педагогіка, соціалізація, освітнє середовище, життєдіяльність, теоретичні підходи, парадигма, інклюзивна освіта.

Вступ. Сучасні трансформації в українському соціумі зумовлюють необхідність перегляду підходів до організації суспільного життя та стратегічних завдань соціальної політики, де пріоритетним вектором визначається соціальна робота, зокрема її соціально-педагогічна складова як одна з умов забезпечення якості життя населення, його психосоціального благополуччя та розширення можливостей розвитку членів суспільства.

Мета статті – проаналізувати розвиток соціально-педагогічної роботи в Україні, запропонувати вектори її перспектив.

Незаперечним є те, що будь-які інновації, реформаторські дії доречно починати після вивчення та аналізу досвіду, який реально зарекомендував себе на практиці. Отже, в умовах сьогодення, у період трансформаційних змін в українському соціумі, коли відбувається переосмислення ряду концептуальних і парадигмальних положень в освіті, соціальній сфері, звернення до ефективних традиційних складників соціально-педагогічної роботи, зокрема, власне соціальної педагогіки, є вкрай цікавим, цінним і продуктивним. Недоречним є нехтування науковими, теоретичними та практичними здобутками вітчизняних науковців у царині соціально-педагогічної роботи.

Доцільним вважаємо акцентувати увагу на тому, що становлення парадигмального знання в соціально-педагогічній теорії у вітчизняному науковому просторі набуло свого розвитку наприкінці ХХ століття. Поняття "парадигма" визначається як "визнані всіма науковці досягнення, що протягом певного часу дають модель постановки проблем і шляху їх вирішень", "спосіб сприймати світ", "стійкі зразки, алгоритми, за якими змінюються, трансформуються великі соціальні системи", "сукупність методологічних, світоглядних, наукових, управлінських та інших настанов, що сформувалися історично і прийняті як зразок, норма, стандарт розв'язання проблем" [1].

Аналіз теоретико-методологічних підходів до характеристики парадигм соціальної та педагогічної сфер, поданих у наукових розвідках зарубіжних (Дж. Баркер, Д. Вільямс, О. Дугін, С. Кульневич, І. Липський, П. Суртаев) та українських дослідників (І. Зверева, А. Капська, А. Рижанова, О. Рудницька, В. Турченко та ін.) дозволяє визначити парадигми соціально-педагогічної роботи: когнітивно-інформаційну, компетентнісну, особистісну, культурологічну.

Теоретичні узагальнення наукових доробок А. Бандури, Е. Берна, М. Мінського, Дж. Роттера дають підстави стверджувати, що когнітивно-інформаційна парадигма соціально-педагогічної роботи включає придбання, організацію та використання знань особистістю. Основою когнітивно-інформаційної парадигми в соці-

льно-педагогічній роботі, зокрема в загальноосвітніх навчальних закладах, є набуття учнями емоційного та соціального інтелекту [3].

Більшість дослідників, практиків поділяють позицію, що компетентнісна парадигма є однією з домінуючих парадигм у сучасній соціально-педагогічній теорії та практиці й спрямована на формування в особистості готовності використовувати отримані знання для виконання завдань соціально-педагогічної роботи. Суттєвою особливістю компетентнісної парадигми соціально-педагогічної роботи є сформованість особистісно-соціальних якостей, професійних компетенцій, без яких неможлива діяльність у соціальній сфері. Сформованість соціальної компетентності дає можливість особистості проектувати індивідуальну траєкторію розвитку стратегії власного життя з урахуванням потреб та інтересів соціуму, різних соціальних груп, відповідно до соціальних норм і правил, наявних в українському суспільстві.

Аналіз наукової літератури [1; 3; 4] дає змогу виокремити особистісну парадигму як сукупність положень і теорій щодо емоційного і соціального розвитку особистості, її досвіду, індивідуальних особливостей. Особистісна парадигма спрямовується не лише на розв'язання проблеми соціального розвитку особистості, а й на екстраполяцію теоретичних концепцій соціальності на ґрунт соціально-педагогічної роботи відповідно до викликів часу.

Базуючись на дослідженнях Г. Балла, М. Бахтіна, В. Біблера, Є. Іванова, доцільно виокремлювати культурологічну парадигму, головні завдання якої вбачаються у передачі культурних цінностей, традицій наступним поколінням.

Аналіз наукових праць О. Безпалько, Т. Веретенко, О. Денисюк, Н. Заверико, І. Звереві, А. Капської, О. Карпенко, О. Киричука, Н. Клішевич, Г. Лактіонової, Ж. Петрочкота та ін. дозволяє тлумачити соціально-педагогічну роботу в загальноосвітніх навчальних закладах як діяльність із забезпечення потреб, прав дітей та їхніх сімей, різних соціальних груп населення, створення сприятливих умов для формування їхньої безпечної поведінки, розвитку соціальної активності, успішності в життєвій, професійній реалізації [2].

Варто зважити на те, що діяльність загальноосвітнього навчального закладу, як провідного організатора соціально-педагогічної роботи з дітьми, їхніми батьками призводить до переважання вчителів. Як свідчить проведене спостереження, індивідуальні бесіди в 2018 році в загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва № 69, 47, 189, 209 учителі не повною мірою і не завжди готові до надання різних видів соціально-педагогічної підтримки та допомоги учням [3]. Отже, в українському суспі-

льстві нині активізується діяльність спеціалістів, зокрема соціальних педагогів, орієнтованих на соціально-педагогічну роботу в соціумі. Зважаючи на те, що у квітні 1991 року Постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження переліку посад педагогічних і науково-педагогічних працівників" посаду "соціальний педагог" включено до переліку посад педагогічних працівників, зазначимо, сьогодні професійне поле соціального педагога значно розширюється і є важливим на ринку праці. Пріоритетними стають професійні дії соціального педагога в ОТГ, розбудові інклюзивного середовища, наданні соціальних послуг різним категоріям населення [4].

Досліджуючи генезис соціально-педагогічної роботи в Україні, зазначимо, нормативно-методичний період (1993–2005) бере свій початок із затвердження "Положення про психологічну службу системи освіти України", яке стало професійним підґрунтям діяльності соціального педагога в загальноосвітньому навчальному закладі. В означений період закладено основи законодавчої бази соціально-педагогічної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі: прийнято державні програми, закони, розпорядження та методичні інструкції щодо забезпечення здоров'я дітей, захисту, охорони їхніх прав та інтересів щодо запобігання шкідливих звичок, правопорушень і злочинності серед неповнолітніх. На законодавчому рівні утверджено функціональні обов'язки соціального педагога в системі освіти, що ґрунтуються на етичних стандартах. У соціально-педагогічній роботі в загальноосвітньому навчальному закладі того часу відбулася зміна характеру взаємодії школи із сім'єю у системі соціального виховання, уточнено спектр завдань, напрямів, які мали виконувати соціальні педагоги, зокрема профілактика соціальних девіацій, подолання депривації, робота з попередження торгівлі людьми, реінтеграція дітей у сім'ю тощо [5; 6].

Проголошення 2006 року Роком захисту дитини, започаткування інклюзивних підходів до навчання та виховання дітей в загальноосвітньому навчальному закладі, орієнтація навчального процесу в загальноосвітніх школах на врахування особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з інвалідністю виокремлюють нове завдання соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу – інтеграцію дітей з інвалідністю у середовище школи. Отже, актуальним стає питання захисту гідності дітей, що мають певний травматичний досвід, які перебувають у складних життєвих обставинах з метою своєчасного забезпечення їм соціально-педагогічного супроводу. Пріоритетними напрямками соціально-педагогічної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах стають такі: діагностичний, охоронно-захисний, консультативний, профілактичний, корекційний, організаційно-методичний. Розпочинається дослідження їхнього змістово-технологічного наповнення; окреслюються перспективи соціально-педагогічної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах України. Поширеними методами соціально-педагогічної роботи стають: метод документалістики, бесіди, спостереження, опитування, інтерв'ювання, години спілкування, соціометричні методи, написання творів із сімейної тематики, проектні методики.

У практиці соціально-виховної роботи активно використовуються бесіди з питань правових знань і правил поведінки в громадських місцях, диспути, перегляди телевізійних репортажів із залу суду; проводяться правові олімпіади, працюють клуби правових знань, створюються профільні загони помічників поліції, юних інспекторів дорожнього руху; випускаються радіогазети; організуються індивідуальні заняття для дітей з вадами здоров'я, індивідуальні та групові консультації, у

тому числі й з батьками чи опікунами щодо майнових прав, вступу до вищих навчальних закладів випускників пільгового контингенту. Набувають поширення такі форми роботи, як години спілкування, вечори запитань і відповідей, здійснення робіт охоронно-захисного напрямку інспекторами з охорони дитинства сприяє захисту прав дітей, формуванню правосвідомості учнів.

Соціальні педагоги загальноосвітніх навчальних закладів переймаються проблемою насильства як у шкільному середовищі, так і в родинному колі, розпочинається робота із жертвами жорстокого поводження. Результативними стають такі методи соціально-педагогічної роботи, як рівний – рівному, групова дискусія, мозковий штурм, сократівська бесіда, просвітницький тренінг. Отримують поширення форми супроводу та патронажу дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зустрічі з фахівцями реабілітаційних центрів, тренінгові заняття, форми рекламно-інформаційної роботи, шкільні театри, навчальні семінари, що сприяють обміну і взаємному збагаченню досвідом, стимулюють упевненість, формують звички до роздумів над життєво важливими проблемами. Робота з батьками набуває подальшого розвитку в таких формах, як: лекторії, батьківські збори, соціальне інспектування сім'ї, школи молодих батьків [8].

Актуальним питанням змісту соціально-педагогічної роботи стає формування здорового способу життя учнів, підвищення рівня сформованості знань здоров'язберігаючих технологій серед педагогічних працівників і батьків. У соціально-педагогічній роботі інноваційним стає створення кімнат емоційного розвантаження для попередження феномена професійного вигорання, організація навчання та консультування щодо правильного режиму роботи і відпочинку учнів, учителів. З батьками обговорюються питання про обов'язок і відповідальність за стан здоров'я їхніх дітей, фізичний та духовний розвиток.

Варто зазначити, соціально-педагогічна робота із часом характеризується підвищенням якості соціальних послуг учням та їхнім батькам, педагогічним колективам, оновленням сучасними технологіями соціально-педагогічної роботи, переглядом соціально-педагогічного наповнення змісту роботи соціального педагога в умовах загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до викликів часу. Пріоритетним стає сприяння захисту прав і законних інтересів дітей, вивчення їхніх потреб, безперешкодному доступу до навчання дітей з інвалідністю, профілактика та подолання інтернет-залежності, кібербулінгу, проявів суїцидальної поведінки підлітків. Діяльність соціального педагога спрямовується на створення умов для адаптації учнів з інвалідністю, особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти, надання допомоги вчителям і батькам. Для формування в учасників навчально-виховного процесу толерантного ставлення до дітей з інвалідністю, розширення соціальних контактів (мейнстрімінг) упроваджуються різноманітні форми та методи: бесіди, тренінги, тематичні години спілкування, клуби за інтересами, тижні солідарності з людьми з обмеженими можливостями. Соціальні педагоги надають допомогу сім'ям щодо оздоровлення стосунків між батьками та іншими членами родини для розуміння та прийняття ними стану і потреб дитини, що сприяє формуванню гуманістичних стосунків, взаєморозуміння.

Зважимо на те, що відповідно до рекомендацій "Загальнодержавної цільової соціальної програми "Здорова нація" на 2009–2013 роки", до популяризації здорового способу життя були залучені державні та громадські діячі, спортсмени, митці, представники профспілок, благодійних фондів, різних громадських об'єднань, мо-

лодіжних організацій, які допомагають організувати соціокультурні заходи. У соціально-педагогічній роботі впроваджуються активні форми та методи роботи, а саме: формування поведінкових навичок, дискусія, профілактичний тренінг, медіація, адвокація; у практиці набувають поширення профілактичні ігри, проблемні лекції-бесіди, відеолекції, групові консультації, тренінгові вправи, квести, форум-театри, дискотеки, флешмоби. Значущою в соціально-педагогічній роботі стає профілактика та подолання різних форм насильства, відповідно застосовуються форми арт-терапії, анімодерапії, групові сімейні наради, сімейний патронаж [8].

Із часом активізується робота соціального педагога щодо організаційно-методичного напрямку, що містить заходи з профорієнтаційної, благодійної та волонтерської діяльності. Поширеними в соціально-педагогічній практиці стають форми роботи: презентації професій, консультації з використанням "профорієнтаційних терміналів", віртуальні екскурсії до вищих навчальних закладів.

Отже, аналіз змістовного і технологічного забезпечення соціально-педагогічної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах дає можливість окреслювати сучасні напрями роботи соціальних педагогів у загальноосвітніх навчальних закладах: медіаосвіта учнів, попередження суїцидальної поведінки підлітків, створення гендерночутливого шкільного середовища, розвиток інклюзивного освітнього середовища. Новим напрямом соціально-педагогічної роботи стає створення безпечного інклюзивного середовища в навчальних закладах і громадах. Особливе значення відводиться медіаосвіті учнів, яка спрямована на запобігання можливостям маніпулювання школярами через інформаційні джерела; формування медіаграмотності на факультативних курсах, у медіаклубах, під час проведення годин соціального педагога. Особливої актуальності набуває пробація, попередження суїцидальної поведінки, що пов'язано із зростанням кількості дітей, які є активними користувачами соціальних мереж. З метою профілактики нехімічної адикції актуальним стає проведення класних годин і годин соціального педагога на тематику, яка дає відповіді на гострі та болючі виклики сьогодення. Продуктивною технікою соціальних педагогів у закладах загальної середньої освіти стає відновна практика "Коло", завдяки якій стають міцними та дружніми стосунки в трикутнику учні-учителі-батьки. Ефективною стає співпраця загальноосвітнього навчального закладу з представниками поліції та залучення представників кіберполіції до надання консультацій з приводу бездумного перебування в інтернет-мережі, звернень про допомогу, спілкування з незнайомцями в соціальних мережах. Для подолання залежності від інтернет-мережі результативними є тренінги, бесіди, години спілкування, рольові ігри, батьківські лекторії.

Окреслений досвід упровадження змісту, форм і методів роботи соціального педагога в загальноосвітньому навчальному закладі спонукає до визначення перспектив подальшого розвитку соціально-педагогічної роботи в Україні.

Щодо концепції соціально-педагогічної роботи, зокрема сучасної соціальної педагогіки в Україні, то вбачаємо, що, зберігаючи наукові, теоретичні, практичні здобутки вітчизняних колег, мусимо сьогодні враховувати певні трансформаційні процеси в українському соціумі і, відповідно, оновлювати, осучаснювати соціально-педагогічну роботу, соціальну педагогіку відповідно до реалій часу. На часі є наповнення змісту, структури соціальної педагогіки інноваціями. Певного оновлення потребують методологічні засади соціальної педагогіки (основні концепції, парадигми, принципи, підходи тощо).

Професійна підготовка соціальних педагогів має бути зорієнтована на розробку та впровадження в освітній процес ЗВО нових спеціалізацій відповідно до викликів часу та потреб сучасного ринку праці.

Місію соціальної педагогіки і, відповідно, соціально-педагогічної роботи, убачаємо у створенні умов для успішної соціалізації кожного члена українського суспільства, соціально-педагогічної підтримки представників різних соціальних груп.

Звісно, місія соціальної педагогіки потребує подальшого наукового і теоретичного обґрунтування, визначення стратегічних напрямів її розвитку, деталізації методології, змісту, форм, методів соціально-педагогічної роботи.

Пріоритетними сегментами соціально-педагогічної роботи в умовах сьогодення є інтегровані напрями діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та інших соціальних інститутів суспільства в системі сучасного соціального виховання, зокрема передача соціального досвіду учням і створення умов для їхньої успішної самореалізації, самовиховання; розбудова інклюзивної освіти; ресоціалізація та соціальна реабілітація; подолання соціальної дезадаптації учнів; медіаосвіта учнів, що сприяє критичному та адекватному прийняттю учнями інформації з різних джерел; попередження суїцидальної поведінки підлітків, які є активними користувачами соціальних мереж; створення гендеросприятливого шкільного середовища, що реалізується прийнятою Концепцією Державної соціальної програми забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків; активна співпраця соціальних педагогів зі шкільними поліцейськими та представниками кіберполіції. Надзвичайно актуальною є увага дітям із сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах, сімей вимушено переміщених осіб, сімей учасників воєнних дій.

Варто взяти до уваги, що мусимо враховувати зміни в переліку наукових спеціальностей (2017), відповідно до яких "Соціальна педагогіка" перенесена до галузі знань "Соціальна робота". Гостроти й актуальності якості професійної підготовки соціальних педагогів, ефективності соціально-педагогічної роботи додають виклики сучасного соціуму, кризові явища українського суспільства.

Отже, сьогодні нагальними є питання переосмислення окремих аспектів існуючої методології соціальної педагогіки, теоретичних засад соціально-педагогічної роботи, механізмів і технологій соціально-педагогічної діяльності, розширення професійного поля діяльності сучасного соціального педагога, пошук адекватних і, головне, дієвих та ефективних форм і методів соціально-педагогічної роботи відповідно до викликів часу.

Актуальним сьогодні є і потребує подальшої розробки інклюзивне навчання (інклюзивна освіта), на якому акцентується увага в Законі України "Про освіту" (2017), наголошується на здійсненні соціально-педагогічного патронажу соціальним педагогом дітей у системі освіти України. Зміни до Закону України "Про освіту", нещодавно прийняті, розширюють можливості та перспективи теорії й практики соціально-педагогічної роботи стосовно інклюзивної освіти. Підтримуємо позицію колег щодо пошуку і професійного визначення ролі соціального педагога щодо інклюзивного навчання, соціальної інклюзії. Означене спонукає до запровадження у процес професійної підготовки в сучасному ЗВО сегментів інклюзії, зокрема соціальної інклюзії (оновлення начальних програм, практикозорієнтовані соціальні проекти, ефективність навчальних практик, співпраця із суб'єктами соціально-педагогічної діяльності, міжнародні проекти тощо).

До перспективних напрямів модернізації сучасної соціально-педагогічної роботи доцільно віднести запро-

вадження в освітній процес ЗВО інноваційних спеціалізацій, що є вкрай важливим для професійного поля соціального педагога відповідно до потреб ринку праці (соціально-педагогічний патронаж в інклюзивній освіті, координатор соціально-педагогічної роботи, асистент соціального педагога, педагог-організатор, менеджмент соціально-педагогічної роботи, соціально-педагогічне консультування, координатор соціально-педагогічної роботи в ОТГ, соціально-педагогічне консультування волонтерів у соціальній сфері тощо).

Звісно, означені пропозиції є дискусійними, потребують постійних додаткових консультацій, відповідності існуючій нормативно-правовій базі в українському суспільстві, орієнтації на ефективний досвід в означеній сфері в європейському та міжнародному соціальному середовищі, потребам сучасного ринку праці.

Таким чином, підсумовуючи викладене, дозволимо собі стверджувати, що соціальна педагогіка в Україні нині є дієвим сегментом і пріоритетним вектором соціальної роботи, державної соціальної політики, оскільки спрямована на надання соціальних послуг в освітньому середовищі, сім'ї, життєдіяльності представників різних соціальних груп сучасного українського соціуму.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка та соціальна робота в сучасному освітлогічному просторі [Електронний ресурс] / О. В. Безпалько // Освітлогічний дискурс, 2011. – № 1. – С. 103–111. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2011_1_12
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. / О. В. Безпалько. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 208 с.
3. Веретенко І. М. Автореферат дисертаційного дослідження "Розвиток соціально-педагогічної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах України (кінець XX – початок XXI століття)" : спец. 13.00.05 – соціальна педагогіка / І. М. Веретенко. – К, 2018. – 20 с.
4. Веретенко Т. Г. Вступ до спеціальності: соціальна педагогіка : навч. посіб. / Т. Г. Веретенко, О. М. Денисюк. – К. : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2011. – 124 с.

5. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Д. Звереві. – Київ: Сімферополь : Універсум, 2013. – 536 с.
6. Карпенко О. Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія / О. Г. Карпенко / [за ред. С. Я. Харченко]. – Дрогобич: Коло, 2007. – 374 с.
7. Петрович Ж. В. Дитина в складних життєвих обставинах: соціально-педагогічне забезпечення прав : монографія / Ж. В. Петрович. – Рівне : Видавництво Озень. – 368 с.
8. Чуйко О. В. Професійно-орієнтовані практики в підготовці соціальних педагогів в Україні / О. В. Чуйко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка, 2018. – Вип. 24. – Т. 2. – С. 158–166.

References

1. Bezpalko O. V. Sotsialna pedahohika ta sotsialna robota u suchasnomu osvitolohichnomu prostori [Elektronnyy resurs] / O. V. Bezpalko // Osvitolohichnyy diskurs, 2011. – № 1. – S. 103–111. – Rezhym dostup: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2011_1_12
2. Bezpalko O. V. Sotsialna pedahohika: skhemy, tablytsi, komentari : navch. posib. / O. V. Bezpalko. – K. : Tsentr uchbovoyi literatury, 2009. – 208 s.
3. Veretenko I. M. Avtoreferat dysertatsiyhoho doslidzhennya "Rozvytok sotsialno-pedahohichnoyi roboty v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh Ukrainy (kinets XX–pochatok XXI stolittya)" // Spets. 13.00.05 – sotsialna pedahohika. – Kyiv, 2018. – 20 s.
4. Veretenko T. H., Denysyuk O. M. Vstup do spetsialnosti: sotsialna pedahohika : navch. posib. / T. H. Veretenko, O. M. Denysyuk. – K. : Kyivsk. un-t imeni Borysa Hrinchenka, 2011. – 124 s.
5. Entsiklopediya dlya fakhivtsiv sotsialnoyi sfery / Zazah. red. prof. I. D. Zvyeryevoyi. – Kyiv, Simferopol : Universum, 2013. – 536 s.
6. Karpenko O. H. Profesiynna pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv v umovakh universytetskoyi osvity: naukovy-metodychnyy ta orhanizatsiynno-tekhnolohichnyy aspekty. Monohrafiya. / Olena Heorhiyivna Karpenko / [za red. S. Ya. Kharchenko]. – Drohobych: Kolo, 2007. – 374 s.
7. Petrochko Zh. V. Dytna v skladnykh zhyttyevykh obstavynakh: sotsialno-pedahohichne zabezpechennya prav: monohrafiya / Zh. V. Petrochko. – Rivne: vydavets Ozen. – 368 s.
8. Chuyko O. V. Profesiynno-oriyentovani praktyky u pidhotovtsi sotsialnykh pedahohiv v Ukraini // Naukovyy chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Seriya 11: Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika, 2018. – V. 24, t. 2. – S. 158–166.

Надійшла до редколегії 24.06.19

Рецензовано 01.07.19

N. Chernukha, Doctor of Pedagogy, professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

SOCIAL-PEDAGOGICAL WORK IN UKRAINE: HISTORY, EXPERIENCE, PERSPECTIVES

The article deals with the issues of the formation and development of social pedagogy in the field of social work and the perspectives for its further development, because in the today's conditions, in accordance with the priority vectors of the state social policy, social-pedagogical work with various social groups is significantly intensified. The purpose of the article is to analyze the development of socio-pedagogical work in Ukraine and offer vectors of its perspectives.

An analysis of theoretical and methodological approaches to the characteristics of such paradigms of social and pedagogical activity as cognitive-informational, competence, personal, and culturological ones is proposed. The legal and regulatory framework of social-pedagogical work in Ukraine is analyzed. The most effective mechanisms of social and pedagogical work at different stages of its development are singled out. Considerable attention is paid to the practical activities of a social educator in the educational environment. An attention is also paid to inclusive education in accordance with the provisions of the Law of Ukraine 'On Education'. The description of the content, forms and methods of social pedagogical practice according to the challenges of the time is given.

The prospective directions of modernization of social and pedagogical work are proposed to introduce the educational institutions of higher education of innovative specialization in the specialty 'Social pedagogy', namely, socio-pedagogical patronage in inclusive education, the coordinator of social and pedagogical work, the assistant of a social pedagogue, teacher-organizer, social management pedagogical work, social-pedagogical counseling, social-pedagogical counseling of volunteers in the social sphere, etc. Of course, these proposals are controversial.

Keywords: socio-pedagogical work, social pedagogy, socialization, educational environment, livelihoods, theoretical approaches, paradigm, inclusive education.

Н. Чернуха, д-р пед. наук, проф., проф.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РАБОТА В УКРАИНЕ: ИСТОРИЯ, ОПЫТ, ПЕРСПЕКТИВЫ

Рассматриваются вопросы становления и развития социальной педагогики в области социальной работы и перспективы ее дальнейшего развития, поскольку в нынешних условиях в соответствии с приоритетными векторами государственной социальной политики значительно активизируется социально-педагогическая работа с различными социальными группами. Предложен анализ теоретико-методологических подходов к характеристике парадигм социально-педагогической деятельности. Проанализирована нормативно-правовая база социальной работы в Украине. Выделены наиболее эффективные механизмы социальной работы на разных этапах ее развития. Значительное внимание уделено практической деятельности педагога в образовательной среде. Также уделено внимание инклюзивному образованию в соответствии с положениями Закона Украины "Об образовании". Дана характеристика содержания, форм и методов социально-педагогической практики в соответствии с вызовами времени.

Ключевые слова: социально-педагогическая работа, социальная педагогика, социализация, образовательная среда, жизнедеятельность, теоретические подходы, парадигма, инклюзивное образование.